

om *Niels Jeppesen* og *Henrik Pontoppidan* fortrinsvis er gjort opmærksom på det kulturhistoriske Element i disse Digteres Værker, medens der i min Bog: »Jenle og Jenlefesterne« (1935), 4—11 er givet Oplysninger om Sagn og Historie knyttet til den Plet, hvor Jyllands store Digter rejste sin Gard, og hvor der i Arene 1908—29 holdtes en Række Folkefester.

*

Vedrørende Folkemindeindsamlingens Historie er at anføre min illustrerede Fremstilling af Træskomand *Jens Kristensen* i *Ersted*, hans Liv og Levned. Bitte-Jens var en af *Evald Tang Kristensens* bedste Fortællere, og så var han Fader til Billedhugger *Anders Bundgaard*, der i sine bedste Værker, bl. a. Gefionspringvandet, har hentet Motiver fra sin Barndoms Sagn- og Eventyrverden i Egnen ved *Roldskov*. Skildringen af *Jens Kristensen* (i *Fra Himmerland og Kær Herred* 1935, 462—84) yder altså ikke alene Bidrag til vor Folkemindeindsamlings Historie, den indeholder også Ting af Interesse om en stor Kunstners Udspring og Barndoms-omgivelser.

*

Sønderjydske Stednavne, hvoraf 8. Levering (Gads Forlag) nu er udkommet, er det stadig en Glæde at gøre opmærksom på³⁾. Nu er Værkets fjerde Bind færdigt, hvorefter der tages fat på Sønderborg Amt. I det sidst fremkomne Storhefte behandles de sidste af Felsted Sogns Stednavne, hvorefter følger Fremlægnin-gen og Tolkningen af Navnestoffet fra Varnæs, Adsbøl, Gråsten, Kværs, Rinkenæs, Holbøl og Bov Sogne. Man må påskønne den praktiske Inddeling af Navnematerialet efter Landsbyer i Sognene. F. Eks. er Bov Sogn delt i ni Afsnit. Ikke mindst for Lokalhistorikere er denne Udgivelsesmåde at foretrække. Der findes en Mængde fængslende Tolkninger fra de nævnte Sogne, ligesom man ved mange Navne finder Oplysninger af kulturhistorisk og folkloristisk Art.

August F. Schmidt.

Mindre Anmeldelser.

Herbert Jankuhn: Haithabu. Eine germanische Stadt der Frühzeit. (Karl Wachholtz, Neumünster). — Intet Mindesmærke fra vort Lands Fortid er saa berømt og saa besøgt som Danevirke. Indenfor det Komplex af Voldanlæg som Danevirke bestaar af, har Opmærksomheden i den sidste Menneskealder i stigende Grad været rettet mod

³⁾ Jfr. *Ivar Modéer: »Namn från Sønderjylland«* (i *Nomina Germanica*, Hyllnings-skrift til Bengt Ivar Hesselman den 21. Dec. 1935, 322 ff.). I dette Bind Afhandlinger findes talrige Oplysninger om danske Stednavne, bl. a. i Bidrag af *Gunnar Knudsen, Marius Kristensen, Manne Eriksson, Karl Gustav Ljunggren* o. fl.

den imponerende og velbevarede Halvkredsvold ved Haddeby Nor nær Slien. Mellem Noret og Volden ligger en 25 ha stor Plads, hvor Kielermuseet nu i en Aarrække har foretaget Udgravninger, der i egentlig Forstand kan betegnes som epokegørende. Det er herved paa vist, at paa denne Plads har i Oldtidens sidste Aarhundreder, fra Begyndelsen af 800'erne til op i 1000-Tallet, liget en efter Tidens Forhold stor By, ved Siden af *Birka* oppe i Mälaren Nordens ældste By. De talrige Fund belyser især Byens nære Handelsforbindelse med Nederlændene og Rhinegnene, men giver i det hele et rigt Indblik i Tidens Kultur (f. Eks. Husbygning). Det kan nu betragtes som fastslaaet, at man her har fremdraget Resterne af det ældste »*Slesvig* eller *Hedeby*«, der omtales som en vigtig Handelsplads og et omstridt strategisk Punkt i samtidige skriftlige Kilder. Med ovennævnte Fremstilling foreligger nu omsider en førstehaands Oversigt over Hedeby (eller som Tyskerne kalder det: *Haithabus*) Historie. De arkæologiske Undersøgelser er endnu langtfra afsluttede, men de har allerede bragt saa mange vigtige Oplysninger, at denne foreløbige Redegørelse, skrevet af Lederen af de store Udgravninger dernede, vil være af uvurderlig Nytte for enhver, der ønsker Orientering i Emnet. Hertil bidrager dens i god Forstand folkelige Fremstilling, dens fortrinlige, righoldige Billedstof og dens enestaaende billige Pris (5 RM.).

Otto Rydbeck: Den medellida borgen i Skanör. Historik, undersökningar och fynd. (Skrifter utgivna av kgl. humanistiska vetenskapssamfundet i Lund, XX, 1935.) — Fra Slesvig-Hedeby flyttedes i den tidlige Middelalder Tyngdepunktet i Handelslivet ved Østersøen til Lübeck, men i Sammenhæng dermed ogsaa til Øresund, hvor *Skanörhalvøen* blev Hovedcentret i det store Sildefiskeri og Sædet for de vigtige Skaanemarkeder. De synlige Levninger fra Skaanemarkedernes store Tid i 13.—15. Aarh. er ikke mange; Dietrich Schäfers bekendte Kort over de forskellige Hansestæders »Fed« paa Skaaneøret er udarbejdet paa Grundlag af Dokumenter. Endnu staar dog de to anselige Sognekirker i Skanör og Falsterbo samt Ruinerne af Falsterbo Slot og Borgkullen af Skanörs Borg tilbage. Begge Voldsteder er blevet arkæologisk undersøgt, Borgen i Skanör for en Snes Aar siden af Professor *Otto Rydbeck*, den hidtidige Leder af Lunds Universitets historiske Museum. Resultaterne af Rydbecks Udgravninger, hvorved der er fremdraget Fundamenter af anselige Bygninger og en Rigdom af interessante Smaaafund, stammende fra Tiden o. 1225—o. 1425, foreligger nu i en fyldig og rigt illustreret Publikation, der tillige giver en Udsigt over Skanörhalvøens og Skaanemarkedernes Historie.

R. S.

Mogens B. Mackeprang: Fra Rensdyrjægere til Vikinger. Danmarks Land og Folk i Oldtiden. (Jespersen & Pio.) — Siden Sophus Müller for over en Menneskealder siden udgav sin mesterlige populær-videnskabelige Fremstilling af Danmarks Forhistorie, »Vor Oldtid«, har lykkelige Fund og systematisk Forskning tilsammen mægtig udvidet og revideret vort Kendskab til Oldtiden. Under disse Forhold har man i de senere Aar følt Savnet af en brugelig overskuelig Fremstilling af vort Lands Oldtidshistorie stadig stærkere; Dr. Johs. Brøndsteds nyttige Oversigt i »Det danske Folks Historie I« har som Led i et Serieværk ikke fuldtud kunnet raade Bød paa dette Savn. Mogens Mackeprangs Bog, der i mange Henseender ligger paa Linje med Brøndsteds Fremstilling, har den Fordel fremfor Brøndsteds, at den fremtræder som et selvstændigt Værk, der er ført up to date og forsynet med udførlig Litteraturliste og Register. Ved sin sobre Fremstilling og sine oplysende Billeder er det en virkelig nyttig Bog, der dog paa ingen Maade overflødiggor den »ny Vor Oldtid«, som man stadig maa haabe vil fremkomme inden alt for længe.

R. S.

De store Landboreformer og Handelsfrihedens Tid. Et Mindeskrift 150 Aar. (Nyt nordisk Forlag, Arnold Busck 1936). — Dette Mindeskrift (i Anledning af den store Landbokommissions Nedsættelse i Høsten 1786) lægger ikke nyt Materiale paa Bordet, og selv om det i Hovedsagen trofast bygger paa den ældre Historieforsknings Resultater, er det i nogen Grad præget af sin Tendens: at lade Nutiden se sig i Spejl paa Fortidens økonomiske Politik. Men Værkets fire Forfattere, V. Starcke, N. Bredkjær, Abel Brink og J. L. Bjørner, har skildret Stavnsbaandstiden, Landboreformerne og Handelsfrihedens Gennembrud i en klar og anskuelig Form, i Reglen med skarp Sans for, hvor Problemerne ligger. Af særlig Interesse er Abel Brinks Oplysninger om Hartkornsskatternes Historie. Der kan gøres kritiske Indvendinger, dels mod den agitoriske Udnyttelse af Stoffet (f. Eks. ved Sammenligninger mellem Fortidens Hoveri og Nutidens Renteslaveri og mellem Selvforsyningspolitik nu og da), dels ogsaa mod enkelte Oplysninger, der maa karakteriseres som forældede og for ufuldstændige (Omtalen af Gaardnedlæggelse og Udparcellering burde saaledes efter Skriftets hele Karakter have været mere præcis og udførlig). Historieskrivningen om Stavnsbaands- og Reformtiden trænger ikke saa meget til Gentagelse, selv om denne har et friskt og aktuelt Tilsnit, som til Udvidelse og Fornyelse.

F. S.